

УДК 321 : 323.2

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ ФРАНЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Лариса Кочубей

*Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України,
вул. Кутузова, 8, 01011, Київ, Україна
e-mail: larisa1kochubey@ukr.net*

У статті досліджено особливості політичного режиму Франції часів V Республіки. Охарактеризовано сучасні особливості політичного розвитку Франції за президентства Ф. Олланда.

Ключові слова: напівпрезидентська республіка, режим, Франція, уряд, президент, парламент.

У світі не існує ідеальних демократичних режимів, будь-яка демократія є недосконалою. Свого часу протестантський теолог Р. Нібур визначив демократію як «знаходження приблизних рішень нерозв'язних завдань» [цит. за : 6]. Перехід Франції до демократії не був поступальним процесом пристосування колишніх інститутів до нових політичних реалій, а перервним, пов'язаним з кризами, революціями, переворотами, шлях до свободи. Американський політолог С. Гантінгтон називає таку модель переходу циклічною; вона призводить до постійних коливань політичної системи між неконсолідованим авторитаризмом і нестабільною демократією [18, р. 41]. Шлях Франції до свободи супроводжувався також радикальним руйнуванням інститутів колишнього режиму та заміною їх новими. Це стало своєрідною традицією: у Франції донедавна вважалося, що всі визначні політичні події повинні обов'язково супроводжуватися зміною режиму та прийняттям нової конституції [10, с. 106–107].

З історичного погляду Франція є важливою європейською державою, котра зробила значний внесок у розвиток континенту та формування балансу сил в цьому регіоні. Французи, прагнучи зберегти важливу роль на континенті, з часу холодної війни визначили євроцентризм одним з головних напрямів зовнішньої політики. Маючи велику вагу та статус в ЄС та намагаючись відродити свою світову роль, французи, однак, на початку XXI ст. повинні були боротися з багаточисельними кризами у внутрішній та зовнішній політиці.

Більше 50 років тому генерал Шарль де Голль прийшов до влади у Франції. Прийняття нової Конституції у 1958 р. мало на меті зберегти у Франції демократію, і зробити інститути влади ефективнішими, позбавити країну від постійних урядових криз та міністерської плутанини та безладу. Шарля де Голля та його послідовників звинувачували у авторитаризмі та бонапартизмі, але, як засвідчила історія – політичний режим V Республіки виявився стабільним та ефективним.

У Франції республіканська форма правління традиційна. У тексті французької Конституції (розд. XIV; ст.89) зазначається: «Республіканська форма правління не може бути предметом перегляду» [4, с. 523]. На сучасному етапі у Франції діє форма правління, котра поєднує елементи і президентської, і парламентської систем. Виконавча влада не повинна залежати від парламенту, єдність, згуртованість і внутрішня дисципліна уряду Франції мають бути священними. Ось чому втіленням виконавчої влади став глава держави. Це означало, що держава має мати керівника, який би був над будь-якими коливаннями та займався найсуттєвішими проблемами і був гарантом її волі [9, с. 120].

Негативним у IV Республіці де Голль вважав те, що він називав «режим партій», які ставили свої власні інтереси вище національних. Лише король, чи обраний монарх могли втілити у життя національні інтереси. Однак бачення де Голлем становища уряду йшло в розріз з переконаннями багатьох французів. Французи рідко зачаровувалися демократією. Філософи, які були інтелектуальними батьками революції 1789 р., прагнули не стільки до демократії, скільки освіченого деспотизму. Його до сих пір шукає багато французів, обираючи президента. Тому французький президент ніколи не буде займатися експортом демократії, – вважає Гі Сорман – французький філософ, економіст, автор книги «Імперія брехні» [12]. На думку ж колишнього президента Асоціації зайнятості менеджменту (АРЕС) Е. Верега, якщо Ф. Олланд буде управляти Францією як політичною партією, його чекає сумний кінець, як свого часу Людовіка XVI [1]. «Країною не можна управляти за допомогою клановою боротьби, зміни позиції, завуальованих нападів та почуття помсти», – наголошує Е. Верега. Не маючи чітких поглядів, величі, впевненості та достойних поваги цінностей, уряд ризикує опинитися в такій же непростій ситуації, що і монархія в часи Людовіка: внутрішні протистояння, нездатність діяти, слабкий авторитет.

З самого початку існування конституційна система V Республіки гостро критикувалася. Критики правління де Голля ставили питання про те, чи є Франція справді демократичною країною? Основний вогонь критики був спрямований на авторитарний потенціал напівпрезидентської республіки, що характеризується сильною президентською владою. Опоненти режиму Ш. де Голля називали його «принципатом» (за аналогією з імператорським Римом) і «консулатом» (за аналогією з Францією 1799–1804 рр.). Опозиційне ставлення пояснюється «квазі-переворотом», який здійснив де Голль у 1958 р., відтворенням сильної виконавчої влади і зловживанням референдумами. Це сформувало позицію, що конституція і практика її застосування «володіють формою плебісцитарного бонапартизму». Франція є також однією з небагатьох демократичних держав у Західній Європі, де президент обирається безпосередньо народом (після референдуму 1962 р.) та необмежену кількість разів. З 2002 р. президентські вибори у Франції проходять один раз на п'ять років (раніше – на сім років). Попри критику, V Республіка стала одним з найстабільніших режимів в історії Франції.

Для країн, котрі розбудовують власну державність голлізм є взірцем переходу від залежного стану до національного піднесення з врахуванням, безперечно, специфічних національних, об'єктивних та суб'єктивних чинників – передовсім менталітету. Необхідно зазначити, що голлізм присутній й у сучасній Франції, лише у видозміненій формі. У французькому суспільстві продовжуються дискусії про зміну

конституції й модернізацію режиму V Республіки. Висловлюються думки про необхідність її часткової перебудови в напрямі посилення влади парламенту, або ж зовсім радикальні – переходу (через зміну Конституції) до VI Республіки. Результат цих дискусій залежить не лише від подальшого вдосконалення державних інститутів, а й від еволюції партійно-політичної системи країни.

У останні десятиріччя напівпрезидентську форму правління обрало багато держав. Проте в Україні та більшості пострадянських держав втілення у життя переваг напівпрезидентства пов'язане з подоланням певних перепон. Ефективному функціонуванню напівпрезидентської форми сприяли б ефективність конкурентної партійної системи, змагальність публічної політики, розвинутість інститутів громадянського суспільства, культура згоди та компромісу, й інших компонентів, притаманних плюралістичному режимові. В іншому разі – напівпрезидентська система перероджується в систему з одноосібним президентом, підконтрольним йому урядом і слабким парламентом.

Мета політичного режиму сучасної Франції у поєднанні сили та ефективності державної влади з демократичними інститутами. Серед пріоритетів зовнішньої політики Франції на сучасному етапі – взаємовідносини з США, нове бачення ролі НАТО (у 1966 р. Франція вийшла із воєнної структури НАТО і повернулася лише під час президентства Н. Саркозі). Фундаментом французької політики залишаються відносини з ЄС. «Повернення Франції в Європу» – один з концептів стратегії Н. Саркозі (на відміну від де Голля, який не підтримував процеси євроінтеграції, а лише незалежність та «відтворення величі Франції»). Серед пріоритетних – і стосунки Франції з країнами Африканського континенту. Окрім того, серед новацій зовнішньої політики – створення Середземноморського союзу.

У 50-ті рр. минулого сторіччя Франція була одним з ініціаторів об'єднання Європи і перетворила європейську інтеграцію в механізм для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей. Ця країна відіграла ключову роль у створенні багатьох діючих до сьогодні проектів, включаючи загальну сільськогосподарську політику, валютний союз та Маастрихтський договір. Результатом цієї політики стало розширення впливу Франції у європейських організаціях. Прагнення перетворити французьке місто Страсбург на столицю європейського законодавства, підвищення статусу французької мови як однієї з робочих мов світу, а також перетворення європейської адміністративної системи на франкофонну – все це суттєві приклади впливовості цієї країни. За роки V Республіки французи двічі очолювали парламентську комісію та шість разів головували в європейському парламенті.

З іншого боку – Франція почасти виступала проти деяких загальноєвропейських проектів, зокрема, проти створення оборонного європейського співтовариства в 1954 р., протистояла Німеччині на асамблеї 2000 р. в Ніцці та проти європейської конституції в 2005 р. Необхідно зауважити, що національні інтереси Франції завжди диктували проведення курсу на розвиток зв'язків і політики, орієнтованої на Європу, що було передбачено історичним статусом і традиційним становищем країни в ЄС.

Характеристикою сутності викликів і напруги останніх років у політиці Франції є криза ідентичності, яка проявляється в різних сферах внутрішньої та зовнішньої політики Франції [20, р.205]. На сьогодні Франція залишається французькою, але французькість змінилася. Багато французів звинувачують у перевантаженні системи соціального забезпечення мусульман-мігрантів [11, с. 70]. Це стосується й

внутрішньої політики Франції, включаючи такі ознаки, як криза соціально-економічної моделі, широкі протести арабського й мусульманського населення, вихідців з Африки, загальні акції протесту у 2005 р., зростання популістських силових течій націоналістичного спрямування, ксенофобія та расизм – все це свідчить про кризу самоідентифікації Франції у внутрішньому житті та на загальноєвропейському рівні.

З початком війни США проти Іраку Франція спробувала висунути нові ідеї, у тому числі політичну та економічну багатополлярність й багатовекторність і перетворити ЄС на новий політико-економічний і силовий полюс на світовій політичній арені. Проте зменшення сфери впливу Франції на формування напрямів розвитку та реформування ЄС в останні роки призвело до відносного відходу Франції від традиційних європейських дій.

Вказані зміни спричинили до широких дебатів та ідейних суперечок між французькими політичними партіями правого та лівого спрямування. Президентські вибори у травні 2007 р. вважають новою ерою в сучасній історії Франції. «Повернення в Європу» та відродження європейського лідерства Франції стало найхарактернішою особливістю європейської політики Н. Саркозі, який поставив головне питання денне: виведення країни із політичної ізоляції та периферійного статусу на політичній карті Європи перших років ХХІ ст. Іншими європейськими ініціативами Н. Саркозі було висунення ідеї Середземноморського союзу та незгода з прийняттям Туреччини до ЄС; оборонна політика, міграція тощо.

Франція головує у ЄС з 1 липня по 31 грудня 2008 р. Варто зазначити, що заявлені пріоритети опинились під впливом низки поточних кризових ситуацій (криза в Грузії, світова фінансово-економічна криза тощо). Проте важливим досягненням Франції було проведення більше десяти міжнародних самітів, вона очолювала близько 550 різноманітних європейських заходів, а також вживала заходів з проведення восьми міжнародних нарад за участю ЄС та його зарубіжних партнерів з питань вироблення спільної зовнішньої політики [16]. Середземне море традиційно було завжди сферою впливу у зовнішній політиці Франції. Цей регіон став постачальником нинішнього населення передмістя великих французьких міст, заворушення в яких у 2005 р. були придушені урядом Франції. Н. Саркозі здійснив одні з перших візитів до неєвропейських країн – Алжиру та Тунісу, підтвердивши пріоритетне значення, яке відводиться Францією середземноморській зоні в векторах розвитку країни. Франція планувала залишити за собою керівництво процесом інтеграції в басейні Середземного моря та вирішення кризових ситуацій у цьому регіоні. Паризький саміт 13 липня 2008 р. зібрав 23 членів Середземноморського союзу й ухвалив спільну декларацію про політичну волю перетворити Середземне море на зону миру, демократії та співробітництва. Згодом у Марселі 3-4 листопада 2008 р. було проведено конференцію міністрів іноземних справ Середземноморського союзу.

Проте колоніальна спадщина Франції ще й досі негативно позначається на історичній пам'яті країн південного берегу Середземного моря. Висуваючи план Середземноморського союзу, Франція здійснила спробу вплинути на сформований баланс сил та зміцнити своє становище на європейській та світовій арені. Загалом низка чинників, що вплинули на розвиток подій у серпні 2008 р., – в період французького головування в ЄС – зменшувало ризик катастрофічного розвитку подій

– чи то затягування політичного вирішення кризи, чи доля відносин між Росією та ЄС і Заходом.

Міграційна політика вважається однією з найскладніших проблем у ЄС. Особливістю політики Франції в сфері міграції є координація зусиль в наданні притулку та порядок повернення незаконних емігрантів. Н. Саркозі, як прихильник «громадянської концепції» нації, бачив її не як етнічне («по крові») співтовариство, а як співтовариство громадян, які дотримуються республіканських принципів та законів. Він підкреслював: «Франція – це не раса і не етнос. Франція – це всі люди, які її люблять, готові захищати її ідеї, її цінності». Стосовно ж іммігрантів, котрі не прагнуть інтегруватися у французьке суспільство, його позиції були співзвучні з гаслом ультраправих: «Або ж ти любиш Францію, або ти її лишаш!» [19, р. 11]. Нагадаємо, що Н. Саркозі вперше запропонував заборонити одягати паранджу у Франції 22 червня 2009 р. Франція стала першою країною у ЄС, у якій вступив у силу закон (11 квітня 2011 р.), що забороняє людям ховати обличчя на публіці. Отже, Франція прийняла досить жорсткий підхід до визначення національної ідентичності. Багато прогресивних французів закликають до гасла – «свобода, рівність та братерство» та республіканських цінностей. Проте є багато перешкод для інтеграції, головна з яких – людині з темною шкірою або мусульманським прізвиськом важче знайти роботу та житло, попри те, що вони засвоїли мову і культуру.

Позитивним в дискусіях, які розгортаються сьогодні у французькому суспільстві й демонструють головну особливість Франції – зрілість громадянського суспільства, яке може сміливо задати собі питання «хто ми?», залучення до полеміки представників різних верстви суспільств, і неадаптованих також. І дійсно, останні події дають змогу констатувати, що у Франції громадянське суспільство є досить розвинутим, поліетнічним, з сформованими вимогами до держави.

У дискусії щодо моделей інтеграції переважають позиції про збереження та поступову модернізацію існуючої французької моделі. Відома французький соціолог Домінік Шнаппер вважає, що «... будь-яка політика не буває без помилок. Проте, всі суспільства мають власну традицію і не можна напругу запозичити модель інтеграції в іншій країні; суспільство, правова система розвиваються як результат всієї історії народу» [7, с. 125–126].

Франція прагне підняти свій статус союзника США в світі та в регіонах навколо ЄС, що дозволить переосмислити свою ролі і стратегію для посилення впливу в Європі та світі. Загалом же, попри амбіційну політику Н. Саркозі та його зближення з американськими неоконсерваторами для використання кризової ситуації в Європі і міжнародних відносинах, йому вдалося лише частково відтворити статус Франції. Через обмеженість власних ресурсів країни і атлантизацію ЄС «візитівкою» шостого президента V республіки стала політика тісної взаємодії з США.

У вересні 2011 р. у Франції відбулися вибори половини складу верхньої палати парламенту і французькі ліві вперше в історії п'ятої республіки (з 1958 р.) отримали абсолютну більшість голосів. Вибори, які відбулися в квітні–травні 2012 р. у Франції, привели на вищу державну посаду соціаліста Ф. Олланда, програма якого спрямована на скорочення соціальної нерівності та досягнення економічного зростання через стимулювання попиту. З початку виборчої кампанії 2012 р. він наголошував на намірах брати високі податки в основному з багатих людей і фінансового сектору, а також великого бізнесу [14]. У Франції уряд вирішив ввести податок на мільйонерів,

який передбачав, що 75% доходів мільйонерів наповнюватимуть державну казну. У зв'язку з цим покинути країну вирішив відомий актор Жерар Депардье, який згодом отримав паспорт громадянина Росії, та планує подати документи на громадянство Бельгії. Згодом Конституційна рада країни визнала таке рішення уряду незаконним. Окрім того, новий президент має намір вести боротьбу з кризою євро й у найближчий час вивести війська із Афганістану. Зовнішня ж політика традиційно знаходилася на другому плані виборчої кампанії [Див. : 17].

Погляди Ф. Олланда є переконливо свідчать, що він прихильник європейського будівництва. Він категорично висловився проти руйнування зони євро. Ф. Олланд неодноразово виступав з критикою операції НАТО у Афганістані. Разом з тим новий президент Франції позиціонує себе як прихильник «атлантичної солідарності». Як й інші французькі ліві Ф. Олланд прихильно ставиться до Б. Обама, якому близькі соціал-демократичні погляди. Точка зору Ф.Олланда на події в Сирії не зовсім співпадає з позицією Н. Саркозі. Критикуючи режим Б. Асада та порушення прав людини у Сирії, Ф. Олланд одночасно вважає за необхідне максимально використовувати можливості світового співтовариства для того, щоб вплинути на ситуацію. Він висловився на підтримку участі Франції у воєнній акції в Сирії лише за умови, що це рішення буде ухвалено ООН [17].

У зовнішній політиці новий президент має намір боротися з кризою країн євросони, зміцнювати стосунки з партнерами з ЄС, вести діалог з США та відстоювати інтереси Франції у НАТО. На порядку денному також розвиток взаємодії з країнами Південного Середземномор'я, Африки, Близького Сходу. Особливу увагу планується приділити відносинам з Китаєм.

Позиція Франції залишилася незмінною в принципі: осуд насильства в поєднанні з переконанням, що боротьба з тероризмом невіддільна від викорінення причин екстремізму та джерел його виникнення. Закон "Про безпеку і боротьбу з тероризмом" офіційно набув чинності у Франції після публікації в офіційній урядовій газеті *Journal Officiel de la République Française* [13]. Документ було розглянуто за прискореною процедурою і майже одностайно схвалено обома палатами парламенту; він припускає найсуворіші заходи покарання щодо порушників, в тому числі тривале тюремне ув'язнення і великі штрафи.

Існують всі підстави наголошувати на глобальному характері політики Франції – належність до ЄС та НАТО; географічне розташування, присутність в трьох морях; активна участь в міжнародних утвореннях і регіональних організаціях; постійне членство в Раді Безпеки ООН. Франція є членом «великої вісімки» (спочатку «великої сімки», створеної за ініціативою французького президента в 1975 р.) та «великої двадцятки», однією з ядерних держав світу (з 1960 р.), а також головним ініціатором створення «європейської автономної системи оборони». Міжнародне значення має культурна спадщина французького народу. Французька мова знаходиться на дев'ятому місці за кількістю тих, хто нею розмовляє. Протягом століть виконуючи функцію мови дипломатії, французька мова є однією з шести офіційних мов ООН [15, с. 6]. У Парижі знаходиться штаб-квартира ЮНЕСКО.

Отже, не претендуючи на світове лідерство, Франція залишається провідною державою планети, яка здійснює активну зовнішню політику, ефективність котрої залежить від здатності впливати на формування глобального порядку денного і на ухвалення сприятливих для неї рішень [8, с. 359]. Вагоме місце в світовій політиці

забезпечується не лише традиціями й історичною пам'яттю, а й значним економічним, воєнно-політичним, культурним потенціалом.

Французьке суспільство переживає ті ж проблеми, які турбують українське суспільство, зокрема корумпованість влади. Але, як зауважив американський політолог Дж. Тербер, «...форма правління не така важлива, як характер людей при владі. Якщо вони бажають бути корумпованими, не має значення, яка структура» [цит. за : 2]. Екс-президента Франції Н. Саркозі після припинення дії «президентського імунітету» було звинувачено в корупції та порушенні правил фінансування, допущених в процесі виборчої кампанії. Зокрема, важливим епізодом у звинуваченнях є «справа Карачі», коли знайомі французького Президента брали участь у корупційних схемах і отримували «відкати» при поставках зброї до Пакистану. Окрім того, Н. Саркозі звинувачували в отриманні грошей від вбитого екс-диктатора Лівії Муаммара Каддафі. До речі, німецька влада у свій час досить гостро відреагувала на ядерне співробітництво Франції з Лівією та іншими арабськими країнами, а також на методи управління фінансовою кризою.

Одне з рішень Конституційного Суду зробило Україну фактично лише президентською республікою. Свого часу, коли генерал де Голль змінював структуру державної влади у Франції, його звинувачували у намаганні установити диктатуру, проте його зміни прижилися. Проблемою є те, щоб президентська республіка в Україні не виявилася лише сходинкою на шляху до подальшої концентрації влади в одних руках чи в руках одного клану, і для цього необхідна значна робота суспільства. Напівпрезидентська система з сильною та надсильною президентською владою при якій домінування президента може за деяких обставин забезпечити стабільність, порушення балансу повноважень президента і парламенту створює передумови для авторитарного режиму, що на сьогодні спостерігається в Україні.

Коли у Франції було вирішено ще більше посилити владу президента, де Голль не здійснив насильницького захоплення влади і не застосував сумнівні псевдоконституційні дії з розширення своєї влади, а виніс це надзвичайно важливе питання на всенародний референдум. Після того, як французи, не зважаючи на величезну повагу до заслуженого генерала, сказали «ні», де Голль пішов у відставку достроково. Він поважав Конституцію і поважав права французького народу. Він був переконаний, що французи в змозі здійснити правильний вибір.

Сучасні дослідники зауважують, що «демократія у формальному, західному розумінні стійка й ефективна лише, коли ґрунтована на масовому, повсюдному благополуччі. Принижені й ображені схильні застосовувати формально демократичні інститути для помсти, а не для творення, та через концентрацію сил на простому виживанні не мають можливості усвідомити наслідки рішень загальнонаціонального масштабу, у прийнятті яких вони залучаються цими інститутами» [3, с. 8]. Демократія – системне поняття – і потрібна не тому, що вона найбільш прийнятна для освіченої та найзабезпеченішої частини суспільства, а тому, що вона найефективніша система управління, яка опирається на найбільшу конкурентоздатність і яка прагне найбільшого благоустрою його членів.

В межах президентсько-парламентської республіки механізм функціонування державної влади переважно набуває рис персоніфікованості, політизованості й загрожує президентським всевладдям. І навіть, якщо зміна балансу між законодавчою та виконавчою гілками влади може покласти край нестабільності уряду, то

послаблення механізму зворотного зв'язку між владою та громадянським суспільством викликатиме періодичне загострення соціальної напруги в будь-якій країні.

Список використаної літератури

1. *Верез Эрик*. Франсуа Олланд – новый Людовик XVI? [Електронний ресурс] / *Эрик Верез* // Режим доступа : <http://inosmi.ru/world/20121023/201311722.html#ixzz2IRStwt11>
2. *Губенко Д.* Україна – це Америка 1800-х / Л. Губенко // Укр. тиждень. – 2009. – №44 (105). – 30 жовтня–5 листопада.
3. *Деягин М.* // Фельдпочта. – 2004. – № 21(33).
4. Конституция Французской Республики (4 окт.1958 г.) // Конституции 16 стран мира : сб. конституций стран-членов СНГ, Балтии и ряда других государств мира ; сост. Ж. Баишев, К. Шакиров. – Алматы : Жеты Жаргы, 1995. – 576 с.
5. *Зверева Т.* Итоги президентских выборов и внешняя политика Франции / Т. Зверева // Международная жизнь. – 2012. – № 5. – С. 76–90.
6. *Мальшев А.* О характере политического режима в России [Електронний ресурс] / А. Мальшев // «Золотой Лев» : издание русской консервативной мысли. – 2006. – № 73–74 // Режим доступа: www.zlev.ru.
7. *Новоженова И.С.* Французская модель интеграции иммигрантов и мультикультурализм / И.С. Новоженова // Актуальные проблемы Европы. – 2011. – № 4. – С. 117–139.
8. *Обичкина Е. О.* Внешняя политика Франции от де Голля до Саркози (1940-2012) / Е. О. Обичкина. – М. : Аспект Пресс, 2012. – 381 с.
9. Політика в особах. Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі: національний і регіональний контексти : заг. ред. Ф.М. Рудича. – К.: Парлам. вид-во, 2008. – 352 с.
10. *Ровдо В.* Политическая система Франции / Ровдо В. // Сравнительная политология: Учеб. пос. – Вильнюс : ЕГУ – М :ООО «Вариант», 2008. – С.105–155.
11. *Сафран У.* Национальная идентичность во Франции, Германии и США: современные споры / У. Сафран // Политическая наука. – 2011. – № 1. – С. 64–97.
12. *Сорман Ги.* От де Голля до Путина. Почему Франция никогда не будет экспортёром демократии? Ги Сорман // День. – 2008. – № 170. – 23 сент.
13. У Франції набув чинності строгий антитерористичний закон// NEWSONE. – 2012. – 23 грудн.
14. Франция приближается к критической точке //Экономические известия. – 2012. – 21 марта.
15. *Шадурский В. Г.* Внешняя политика Франции (1945—2002 гг.): учеб. пособие / В. Г. Шадурский. – Минск : БГУ. 2004. – 175 с. – С.6.

16. *Ferenczi Thomas*. Le Bilan Europeen de Nicolas Sarkozy / Thomas Ferenczi // *Le Monde*. – 2008. – 10 Dec.
17. François Hollande veut envoyer des soldats en Syrie [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.lepoint.fr/politique/election-presidentielle-2012/syrie-hollande-la-france-participera-a-une-interv-ention-militaire-de-l-onu-20-04-2012-1453392_324.php
18. *Huntington S*. The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century / S. Huntington. – Norman and London : University of Oklahoma Press, 1991. – 366 p.
19. *Sapin M*. Le Grand débat sur l'identiténationale à Marseille / M. Sapin // *Regards sur l'actualité*. – Paris, 2010. – № 358 (Febrbary).
20. *The Changing French Political System* : ed. by Robert Elgie. – London : Frank Cass Publishers, 2000. – 236 p.

Стаття надійшла до редколегії 29.03.2013

Прийнята до друку 22.05.2013

MODERNIZATION OF POLITICAL REGIME OF FRANCE: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Larissa Kochubey

*Institute of Political and Ethnic Studies
them. IF Kuras National Academy of Sciences of Ukraine,
str. Kutuzov, 8, 01011, Kyiv, Ukraine
e-mail: larisa1kochubey@ukr.net*

The article investigates the features of the political regime of the V Republic in France. The article shows typical features of modern political development of France under President F. Hollande.
Key words: semi-presidential republic, regime, France, government, president, parliament.

МОДЕРНИЗАЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКОГО РЕЖИМА ФРАНЦИИ: ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ

Лариса Кочубей

*Институт политических и этнонациональных исследований
им. И.Ф. Кураса НАН Украины,
ул. Кутузова, 8, 01011, Киев, Украина
e-mail: larisa1kochubey@ukr.net*

В статье исследованы особенности политического режима Франции времен V Республики. Охарактеризованы современные особенности политического развития Франции при президенте Ф. Олланд.

Ключевые слова: полупрезидентская республика, режим, Франция, правительство, президент, парламент.